

Yttrande rörande SOU 2017:95 Ett land att besöka

RISE Research Institutes of Sweden välkomnar en angelägen och intressant utredning och instämmer i merparten av utredningens slutsatser och förslag.

Nedan följer några få kommentarer och förslag till förbättringar.

Avsnitt 3.6.2 – Ny nationell funktion för utveckling och innovation

Rörande huvudmannaskapet för ett nytt *Institut för innovation och utveckling* delar RISE utredningens slutsats att Alternativ 1 med ett separat aktiebolag är att föredra. Vidare anser RISE att Alternativ 3 där denna funktion ligger inom Tillväxtverket är det minst lämpliga; våra argument för att komma till dessa slutsatser är de samma som i utredningen.

Ytterligare en möjlighet vi skulle vilja lyfta fram vore att ta kraft i RISE befintliga innovationsinfrastruktur och regionala kontaktnät. Redan idag har RISE forskning och utveckling inom merparten av de områden detta nya institut är tänkt att verka inom:

- **Innovation:** RISE har en omfattande verksamhet inom innovationsledning och affärsutveckling för små och medelstora företag.
- **Tjänsteinnovation:** RISE har betydande kompetens och forskning inom tjänsteinnovation, central för besöksnäringen. För närvarande utreder nu också RISE möjligheten att väsentligt expandera vår satsning inom tjänsteinnovation med ett nytt virtuellt institut för tjänsteinnovation.
- **Kundupplevelse:** RISE Interactive med 60 forskare arbetar med interaktionsdesign och kundupplevelse, av stor vikt för besöksnäringen.
- **Digitalisering:** RISE division ICT med cirka 500 forskare utgör ett av de större kompetensklustren i Sverige inom digitalisering.
- **Måltidsturism:** RISE har med enheten Jordbruk och Livsmedel med cirka 80 forskare inom livsmedel, möjligheten att starkt kunna bidra till forskning inom måltidsturism. RISE driver även en testbädd för livsmedelsproduktion där prototyper av nya lokalproducerade livsmedel kan tas fram, samt Livsmedelsacceleratorn som hjälper små och medelstora företag med företagsutveckling kopplat till nya innovativa, hållbara och hälsosamma livsmedel.
- **Transport:** RISE division Säkerhet & Transport bedriver forskning inom framtidens kommunikationslösningar, såväl i tätort som på landsbygd, t.ex. inom MAAS (Mobility as a Service).

Lägg till detta att RISE finns lokaliserat på cirka 40 orter i Sverige, har en väl utbyggd förankring i de regionala innovationsekosystemen och en stödfunktion för små och medelstora företag med lokala affärsutvecklare spridda över landet.

RISE Research Institutes of Sweden AB

Postadress
Box 5607
114 86 STOCKHOLM

Besöksadress
Drottning Kristinas väg 45
114 28 STOCKHOLM

Telefon / Telefax
010-516 50 00
08-20 89 98

E-post / Internet
info@ri.se
www.ri.se

Org.nummer
556464-6874

Mot bakgrund av det ovan anförda finns det betydande synergier med att låta det föreslagna institutet utvecklas och verka i nära samverkan med RISE, med direkt tillgång till RISE innovationsinfrastruktur och stora regionala nätverk. Vi vill därför föreslå två ytterligare alternativ, som komplement till de tre i utredningen.

Förslag – Alternativ 4:

RISE går in som delägare i *Institutet för innovation och utveckling*, tillsammans med t.ex. regioner, företag inom besöksnäringen, BFUF och Svensk Turism. RISE skulle då vara beredd att ta en mycket aktiv roll vid etableringen av institutet. Ett formellt innovationspartnerskap¹ skulle kunna skapas mellan det nya institutet och RISE. Det nya institutet skulle då få direkt tillgång till hela RISE innovationsinfrastruktur, och skulle slippa bygga upp egen grundläggande kompetens och full kapacitet inom t.ex. digitalisering, innovationsledning, interaktionsdesign och tjänsteinnovation, och mer kunna fokusera på tillämpningarna inom besöksnäringen. Det nya institutet skulle också få tillgång till RISE regionala nätverk, och vid behov kunna samlokaliseras med RISE.

Förslag – Alternativ 5:

Det föreslagna *Institutet för innovation och utveckling* sätts direkt upp som en integrerad enhet för besöksnäringen inom RISE istället för ett separat aktiebolag. Detta vore det enklaste och snabbaste sättet att starta verksamheten – inget nytt aktiebolag behöver grundas, och med tillgång till befintliga organisatoriska stödfunktioner i RISE (HR, Finans, IT, Juridik, Inköp etc.) kan den nya enheten snabbt komma igång. Slutligen talar den långsiktiga konsolideringen av svensk institutssektor för Alternativ 5, snarare än etableringen av helt nytt, separat institut.

Kommentar: Alternativ 4 eller 5?

Både synergier och kostnadseffektivitet talar för Alternativ 5, och det skulle också vara det enklaste och snabbaste sättet att få igång verksamheten.

Vi tror dock att det kan vara förståndigt att åtminstone inledningsvis bedriva det nya institutet som ett separat aktiebolag, alltså Alternativ 4, med RISE som aktiv delägare. Det ger det nya institutet ett tydligare uppdrag och möjligheter att bättre fokusera på kärnuppgifterna. Vi tror också att det inledningsvis är sunt med brett delägarskap och engagemang från alla som kommer att dra nytta av institutet; engagerade delägare kommer borgen för att institutet ägnar sig åt rätt verksamhet, och samtidigt hjälpa det nya (i början okända) institutet att etablera sig inom besöksnäringen.

I ett längre perspektiv kan man tänka sig att det nya institutet uppgår i RISE, när det är väl etablerat, och om delägarna så föredrar.

Båda alternativen kräver viss finansiering från Näringsdepartementet utanför RISE nuvarande budget, men det torde ändå bli betydligt mer kostnadseffektivt än att sätta upp ett separat institut helt utanför RISE.

¹ Innovationspartnerskap är en form av samarbetsavtal RISE erbjuder företag, myndigheter och organisationer. Tanken är att all kompetens och alla laboratorier inom RISE ska tillgängliggöras för klienten såsom om de hade varit interna resurser hos klienten. En eller flera personer inom RISE arbetar enbart för klienten, och klienten får också möjlighet att placera egen personal på RISE laboratorier.

Avsnitt 4 och Avsnitt 5 – Besöksnäring/Digitalisering

Vi uppskattar att utredningen tagit med hållbarhet och Agenda 2030 inom alla tre hållbarhetsaspekter (ekonomisk, social och miljömässigt hållbarhet), som visar på ambitionen av ett gott hållbarhetsarbete. Dock förefaller tyngdpunkten i ligga på social och ekonomisk hållbarhet, och den miljömässiga hållbarheten behandlas mer marginellt.

Förslag:

Alla tre hållbarhetsaspekter beaktas likvärdigt.

Avsnitt 7 – Utveckling, innovation och forskning: Tjänsteforskning

Vi uppskattar att utredningen föreslår att RISE i samverkan med VINNOVA och SISP och i dialog med besöksnäringen får uppdrag med mål att skapa ny forskning och innovation utifrån besöksnäringens behov.

Kommentar:

Utredningen har lagt stor vikt vid hur innovationsförmågan inom besöksnäringen kan höjas. Man beskriver hur innovation har förskjutits mot ökat värdeskapande genom att gå ifrån en varulogik till en tjänstelogik där fokus ligger på det värde skapas för användaren, eller vad användaren strävar efter att uppnå. Användarens behov är därmed centralt för innovationsarbete vilket beskrivs på ett bra och utförligt sätt (7.1.1-7.1.2).

Under 7.1.3 beskrivs utmaning som också kan ses i andra sektorer, exempelvis inom hälso- och sjukvård, och som handlar om att innovation i tjänsteintensiva näringar ofta tar andra former än i mer formell FoU-verksamhet och behöver därför hanteras på annat sätt.

Besöksnäringens forsknings- och innovationsagenda 2014-2030 pekar därför på behovet av stärkt struktur för forskning och innovation och att främja gränssnittet mellan besöksnäring, akademi och offentlig sektor. Här vill vi också lyfta fram och lägga till idéburen sektor.

Med bakgrund i detta vill vi peka den funktion och satsning som görs inom RISE inom området tjänsteinnovation och som sedan starten och fram till idag har stöttat ett flertal branscher genom sin kunskap att utifrån en tjänstelogik bygga hållbara strukturer för innovation. En fokuserad satsning på besöksnäringen är en naturlig och viktig del i den fortsatta utvecklingen där erfarenheter och expertis från utveckling av FoU i andra komplexa branscher kan tas tillvara och växlas upp.

RISE roll som forskningsinstitut är främst att bedriva tillämpad forskning. Därför lämpar sig RISE som organisation att jobba med hur man skapar kunskap kring besöksnäringen och hur man för ut kunskapen till företagen i näringen. RISE Service Labs är en grupp inom RISE som arbetar specifikt med att applicera den akademiska tjänsteforskningen tillsammans med näringsliv och samhälle. En av RISE starka funktioner är att bygga struktur för kunskap och innovation. Detta sker ofta i form av olika labb och eller testmiljöer eller testbäddar. RISE Service Labs har sedan starten 2012 experimenterat med att bygga olika typer av tjänstelabb för innovation. I dessa tjänstelabb är huvudsyftet att applicera tjänsteforskning och därför har gruppen ett nära samarbete med Centrum för tjänsteforskning i Karlstad. Tjänstelabben drivs både som inom organisatoriska utvecklingsenheter i större företag såväl som öppna testbäddar för en viss sektor, t ex vård och hälsa, i gränssnittet mellan näringsliv, akademi, offentlig och idéburen sektor. De utgör en viktig funktion i hur man organiserar och leder innovation; vilket inkluderar forskning, affärsutveckling, nya arbetsformer och samverkan, effekter och nyttiggörande etc.

Förslag:

Med bakgrund i ovanstående vill vi peka på den funktion och kapacitet som finns och den satsning som görs inom området tjänsteinnovation i RISE och som idag stöttar ett flertal branscher genom att utifrån tjänstelogik och användardriven utveckling bygga hållbara strukturer för innovation och möten. En fokuserad satsning på besöksnäringen skulle vara en naturlig och viktig del i den fortsatta utvecklingen där erfarenheter och expertis från utveckling av FoU i andra komplexa branscher kan tas tillvara och tillämpas. Denna funktion inom RISE bör därför ses som en stark resurs och tillgång för det föreslagna uppdraget samt i uppbyggnaden av Institutet för innovation och utveckling, och skulle på ett mycket bra sätt möta behovet av en stärkt struktur för forskning och innovation.

Avsnitt 7.1.4 – Innovation i besöksnäringens företag

Svenska inkubatorer i SISP:s nätverk tenderar ofta till att vara generella. I flera andra länder (USA, UK, Tyskland) drivs branschspecifika inkubatorer framgångsrikt.

Förslag:

En branschspecifik inkubator för besöksnäringen med plats för 20-30 nystartade företag med affärsidéer syftande till att innovativt stärka svensk besöksnäring. En sådan inkubator bör vara medlem i SISP och del av Vinnovas nationella inkubatorprogram. Den kan placeras på en existerande science park eller vid behov med RISE som värd, samlokaliserad med RISE-enheter aktiva inom tjänsteinnovation och/eller forskning på besöksnäringen. En förebild kan vara Peak Innovation i Jämtland, som är en inkubator som fokuserar på sport och friluftsliv.

Avsnitt 8 – Mätning och uppföljning av hållbarhetKommentar:

Vi uppskattar att utredningen har tagit hänsyn till internationellt arbete för mätning och uppföljning av hållbar utveckling inom turism. Vi skulle dock vilja peka på redan existerande svensk forskning och utveckling som tar ett helhetsgrepp, så som redan existerade systembaserade miljö- och hållbarhetsverktyg, som används inom produktions- och tjänsteutvecklingen i riktning mot en cirkulär ekonomin.

Det är också av vikt för en hållbar besöksnäring att beakta hur socialt och miljömässigt hållbara olika typer av näringar är, och vad som kan göras för att utveckla detta vidare. RISE har här ett hundratal experter inom systemanalys för hållbar utveckling, med bred kompetens inom hållbara livsstilar, såsom klimatavtryck, hållbara livsmedelsystem, hälsa och hållbara mobilitetslösningar. Dessa kompetenser är av stor vikt om vi ska uppnå såväl en växande besöksnäring som en hållbar turism, men – som utredningen påpekar – kanske inte alltid hittas av besöksnäringens aktörer i dag.

Avsnitt 9 – Trafikutbud och transporterKommentar:

Vi uppskattar att utredningen visar en god förståelse av att hållbara tekniska lösningar är centrala för den fortsatta utvecklingen av turism och besöksnäringen, liksom utveckling av ett hållbart transportsystem. I samband den snabba ökningen av turism och resandet i stort, blir risken stor att den ökade transporten har miljömässiga och sociala konsekvenser. Här pågår mycket arbete inom RISE inom såväl hållbara tekniska lösningar som hållbara mobilitetslösningar, så som *Mobilitet as a service* på RISE ICT.

Avsnitt 12 – Måltidsturism

Vi uppskattar att utredningen har tagit med den lokala och inhemska produktionen och de sociala och ekonomiska delarna av hållbarhet. Dock ser vi inte hur en enbart lokal produktion per automatik bidrar positivt till klimat- och hållbarhetsmålen.

Förslag:

Inför utvecklingen av en hållbar måltidsturism är det viktigt att även stödja en utveckling av den miljömässiga hållbarheten av den mat som produceras lokalt.

Avsnitt 13 – Evenemangs- och möteslandet Sverige

Utredningen föreslår utvecklingsprojekt och pilotinsatser inom hållbara evenemang och hållbara evenemangstäder. Hållbarheten verkar dock bara avse social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet, och ett miljömässigt perspektiv saknas.

Det är också olyckligt att utredningen har missat att ta upp att det finns en standard för hållbara evenemang, *Ledningssystem för hållbarhet vid evenemang* ISO 20121:2012. Denna standard började användas vid OS i London och följs idag av flera evenemang i Sverige. Bland dem är Lugerinc AB, Göteborgsmässan och Vätternrundan.

Ledningssystemstandarderna tar in alla delar av hållbarhet och har gett goda resultat för certifierade organisationer. Standarderna kan med fördel användas på alla sorters event som räknas upp i utredningen. RISE är certifieringsorgan för denna standard i Sverige.

Förslag:

- Komplettera forskning- och utvecklingsinsatser inom social och ekonomisk hållbarhet med motsvarande satsningar inom miljömässig hållbarhet.
- Ge RISE i uppdrag att undersöka hur ISO 20121:2012 – *Ledningssystem för hållbarhet vid evenemang* ska bli mer frekvent använd, genom att tydligare undersöka dagens nytta med standarderna och också lämna förslag på åtgärder för att den ska användas inom fler sorters evenemangsområden.

Avsnitt 3, 4 och 12 – Besöksnäringens bidrag till Hälsa och Välbefinnande

RISE fokusområdet Preventiv Hälsa vill belysa att utredningen ytterligare bör poängtera besöksnäringens roll vad gäller hållbar hälsoutveckling i samhället. Genom att fokusera på "hälsoturism" samt addera mål relaterat till hälsa och välbefinnande i existerande områden såsom måltidsturism och evenemangsturism kan besöksnäringen bidra positivt till besökarnas hälsa både under vistelsen och på sikt. Besöksnäringen bidrar då till att uppfylla globala hållbarhetsmål 3 Hälsa och Välbefinnande. Med hälsoturism menar vi turism som bidrar till att besökaren är fysiskt aktiv, äter bra och får bra återhämtning och inte turism vad gäller genomförande av operationer och medicinska ingrepp vilket är en tolkning av begreppet i internationellt perspektiv.

Förslag:

- Avsnitt 3.3, listan på sid 81-82: lägga till ett mål kopplat till hälsa, förslagsvis ”besöksnäring och turism bidrar till hälsosam livsstil hos besökarna”.
- Avsnitt 3.5: addera en underrubrik för Hälsoturism som komplement till existerande Naturturism, Kulturturism och Måltidsturism. Denna nya rubrik innefattar exempelvis turism kopplat till fysisk aktivitet utefter utövarens nivå, sportturism, hälsosam mat och återhämtning (meditation, lugn och avkoppling). En utredning motsvarande kapitel 10-12 av detta område skulle vidare visa var Sverige står idag, vad som sker i omvärlden och vilka delar av turismen som bör innefattas i detta nya område.
- Avsnitt 4.2: Addera turismens möjlighet att bidra till ”hälsa och välbefinnande”, globalt hållbarhetsmål 3, som ingår under Social hållbarhet.
- Avsnitt 12: Addera mål att hälsosamma matalternativ bör finnas vid evenemang och besöksmål, liksom vegetariska och veganska alternativ för ett hållbart och inkluderande samhälle.

Stockholm,
2018-04-05

Erik Ronne,
Vice President Innovation,
RISE Research Institutes of Sweden AB